

ПРЕГЛЕДНИ ЧЛАНАК
Рад примљен: 31.05.2018.
Рад прихваћен: 09.10.2018.

UDK: 351.74/.76(497.11)"18/19"

РАЗВОЈ ПОЛИЦИЈСКЕ ВЛАСТИ У КНЕЖЕВИНИ СРБИЈИ

Јелена Томић¹

Студенткиња докторских студија,
Правни факултет Универзитета у Нишу

Апстракт

Развој полицијске власти у кнежевини Србији може се поделити у три фазе ради лакшег проучавања. Прва фаза развоја полицијске власти у кнежевини Србији почиње Другим српским устанком 1815. године, а завршава се одласком кнеза Михаила Обреновића 1842. године. У другој фази када на власт долазе уставобранитељи 1839. године, односно 1842. године и она траје до њиховог збацивања са власти 1858. године. Овај период карактерише рад уставобранитеља, као опозиције кнеза Милоша, да ограничи његову власт, уведу законитост и сигурност у земљу, и заправо у другој фази долази до значајнијег развоја полицијске власти. Трећа фаза развоја полицијске власти обухвата период поновне владавине Обреновића до проглашења краљевине Србије, и кнеза Милана краљем 6. марта 1882. године. Овај период представља период великог напретка и промене у развоју полиције у Србији.

Кључне речи: полиција, развој полиције, надлежност, уредба, полиција у Кнежевини Србији.

1. Увод

Развој полицијске власти у Кнежевини Србији можемо према критеријуму достигнутог степена државно-правног развитка поделити у три фазе. Пре свега, као основ треба поменути период Првог српског устанка (1804–1813). Током овог периода Србија се организовала и уређивала као потпуно независна држава, иако је формално била у саставу

1 jelena93tomic@gmail.com.

Турског царства као једна од његових провинција. У устаничком периоду револуционарно настају српски органи централе власти, односно Врховни вожд, Правитељствујушчи совјет, Старешинска скупшина и органи локалне власти. Државна организација није била у потпуности довршена, те се у рукама појединих органа преплитала цивилна са војном влашћу и извршна са судском. Преплитање војне и полицијске власти може се схватити као последица специфичности услова у којима је новоформирана држава настала. Непрекидне борбе и ратне акције устаника сигурно су утицале, мада када погледамо и друге државе видимо да су и оне у почетку и дефинисању власти имале преплитања. У Србији Првог устанка није било потпуне полицијске организације, али су постојали органи који су вршили полицијску власт, као и пројекти за потпуно уређење полиције. На једној од старешинских скупштина одржаној 1804. године полицијска власт поверена је војводама у нахијама, кнежинским кнезовима у кнежинама, сеоским кнезовима и кметовима у селима. Након тога основани су магистрати који су вршили судску и полицијску функцију. Устаничка Србија 1807. године имала је и специјализоване полицијске органе у појединим градовима. Сенат је 30. децембра 1807. године донео „Начертаније устројства полицајне власти у Београду и прочим местима Отчества“ које је предвиђало постојање редовне и сталне полиције у градовима. Уставним актом 1811. године предвиђено је шест попечитеља међу којима и попечитељ внатрених дела, Јаков Ненадовић. Сав напор стварања власти у Србији поништен је након војног слома 1813. године и тадашњим поновним успостављањем турског управног система.

2. Прва фаза развоја полицијске власти у Кнжевини Србији

Други српски устанак окончан је основу усменог споразума кнеза Милоша и Марашли Али-паше 1815. године који је 1816. године потврђен султановим ферманима. Тада је у Београдском пашалуку успостављено двовлашће, односно паралелно су постојали српски и турски органи управне власти, све до 1830. године. Систем двовлашћа важио је и за полицијску власт, на тај начин што је надзорна полицијска власт припадала муселиму, а фактички извршиоци полицијских овлашћења били су српски нахијски и кнежински кнезови и сеоски кметови. Њих је постављао кнез Милош, а осим полицијских и управних овлашћења имали су и судске функције. Србима је било дозвољено ношење оружја ради вршења послова унутрашње управе, односно ову привилегију имала су само лица у народној служби. Ову повластицу је кнез Милош вешто искористио и приступио организовању пешадијских и коњичких „пандура коначки“ (ангажованих у личној служби при коначима самог кнеза Милоша и других

виђенијих војвода и „пандура општих” полицијских државних службеника задужених за јавни ред и безбедност „царских друмова” од хајдука) (Крстић Мистрицеловић, 2013: 63). Јединство судске и управне функције трајало је до 1820–1821. године када су успостављени судови у Кнежевини Србији, на тај начин новостворени самостални судови преузимају део полицијске надлежности у вези са надзором над странцима, издавањем пасоша, а добијају и право избора варошких полиција, па чак и неке врсте надзора над њиховим радом. Такова буна 1825. године била је узрок организовања прве озбиљније сталне војно-полицијске јединице, јер је кнез Милош увидео да се не може ослонити на неадекватно обучене и слабо наоружане пандуре. С обзиром на то да због тога што је била турска провинција Србија није могла имати сталну војску, Милош је мудро маскирао њено увођење називом „уписни пандури”, али се њена намена врло брзо престала скривати и већ 1826. године она се јавно назива „солдати”, односно војници (Петровић, 1901: 772). Хатишерифом од 1830. године Србија је добила статус вазалне кнежевине са независном унутрашњом управом. Веома је значајно да је једна од одредаба Хатишерифа давала кнезу Милошу право на оружану силу у случају отклањања немира и ради земаљске полиције. Након што је земљу 1834. године управно поделио на пет великих сердарстава, и именовао сердаре који су вршили управну, полицијску и судску власт, нахије је назвао окружјима са „исправничествима” као управним органима, а затим именовао пет попечитеља међу којима и министра унутрашњих дела, али су њихове функције и даље остале неодређене, тако да ово заправо није ни утицало на организацију централне власти.

О детаљнијој организацији државног апарата можемо говорити тек 1835. године након доношења Сретењског устава иако је убрзо суспендован. Према уставном пројекту централни орган власти били су кнез и Совјет састављен од шест попечитеља међу којима би биле две одвојене и независне институције – војска и полиција. Надлежности министра полиције биле су: брига о јавном реду, личној и имовинској сигурности, здрављу, јавном моралу, сиротињи, трговини, занатима, мерама за јавну употребу, поштама, шумама, подизању и одржавању корисних установа. Објавом од 15. фебруара 1835. године за министра полиције постављен је Димитрије Давидовић, утврђен је назив, хијерархија и ранг војних и државних чиновника. Након суспендовања устава, 10. јула 1835. године кнежевим указом уместо Суда народног србског устројен је Државни совјет, који је био задужен за одржавање личних слобода, јавни мир и поредак, да се стара о одржању живота, здравља и заступљености лепих народних обичаја, уз овлашћење да наређује и решава све што се односи на „набљудавање” полиције, дневног мира и поретка. (Милосављевић,

1994: 55) Државни совјет је 10. августа 1835. донео „Правила за полицајце и полицију” који се могу сматрати првим правилима о полицијском раду у Србији. Према овим правилима полиција је дужна да: пази да се у месту које јој припада „сваки мир, тишина и поредак вообште одржи”; пази на „чистоту места”; мотри „на скитаче... и одма’ надлежнима јави”; мотри и на то да ноћне патроле буду добро распоређене и патролције своју дружност најтачније испуњавају; пази да сви који долазе и одлазе из Србије пасоше имају... а оне који немају дотерати надлежнима; пази да ли се „местне наредбе о пожарима набљудавају”; пази да „мере и мерење по чаршији буде тачно”; најзад да мотри „да се не чине какви састанци или договори у којима би се радило што Правитељству или против друге које власти или вообште противу општег благостања, а ако само начује о томе да апси и пријави”. На крају је наглашено да је полиција дужна сваку од побројаних дужности вршити „најтачније” јер у противном подлеже одговорности и казни. (Алиmpiћ, 1905: 52) Нова реорганизација унутрашње управе извршена од кнеза Милоша била је 1836. године када су уместо сердарстава уведене четири војне области на челу са војним командантом, који су добили и полицијска овлашћења. Главни задатак између осталог био им је да пазе да неко не спрема заверу против власти у Србији. Војни команданти вршили су надзорну функцију над средским органима, који су такође били вршиоци полицијске функције. Указом од 14. марта 1837. године у Србији је установљена војно-полицијска канцеларија која је обједињавала, односно вршила војно-полицијске послове. Превласт војних органа и мешање војно-цивилне управе одржаће се у Србији до доношења Устава 1838. године. Према Уставу из 1838. године централни органи власти били су наследни кнез Милош Обреновић и Државни совјет који је био састављен од 17 чланова које је постављао кнез, али их није могао сменити без доказане кривице код Порте. Нешто касније од доношења Устава, издат је указ о Народној скупштини 1839. године којим је предвиђено њено постојање и сазивање. Уставом су успешно раздвојене судска и извршна власт, а законодавној и извршној власти кнеза наметнута су ограничења. Додатни ударац кнежевом апсолутизму био је доношење Устројства Државног совјета, којим је предвиђена обавеза кнеза да министре бира из редова совјетника. Кнез Милош је покушао да уз помоћ војске сруши Устав, што му није пошло за руком. Након тога, 1839. године абдицирао је у корист свог сина Милана, који је убрзо преминуо, а на његово место дошао је Михаило Обреновић, који је недуго затим збачен са престола од стране уставобранитеља.

3. Друга фаза развоја полицијске власти у Кнежевини Србији

Другу фазу развоја полицијске власти можемо назвати и развојем полиције у периоду уставобранитеља од 1839–1858. Са упориштем у новом Уставу из 1838. године уставобранитељи су извршили свеобухватне политичке и правне реформе Србије. Уставом је успостављено министарство унутрашњих дела које је било уз министарство финансија и правде. Надлежности министарства биле су прописане чланом 19. Устава и обухватале су „Дјела Полиције, Карантина, издавање налога Књажески властима Окружја Земаљски, управленије заведенија обштеполезни и пошта; содржаније великих друмова; и изврштеније уредба касателно воинства гарнизона земаљског. Све ово принадлежат' ће Сановнику, опредјеленому за дела внутрења”. Устројенијем централног правленија Књажества Србског од 29. маја 1839. године министарство унутрашњих послова, односно попечитељство внутрењи дела подељено је по структурама на три одељења: одељење полицајно-економическо, одељење карантинско са санитетом и одељење војено. Полицијско-економическом одељењу су била подређена сва окружна начелства, а његова надлежност одређена је као извршење и надзор над свиме што се тиче земаљског поретка, мира и безбедности уопште, односно имало је надлежности да издаје упутства ради тачности издавања и пењгледања пасоша, истребљење скитиница, беспосличара и просјака; управљање општекорисним заводима, подизање, устројавање и надзор над поштама; одржавање друмова, путева и мостова у добром стању; уређење сеоских и варошких општина; примање и отпуштање из српског држављанства. У надлежност Карантинско-санителног одељења спада предузимање свега што би служило одбрани и заштити народног живота и здравља, а нарочито: увођење, уређење и надзор над карантинима против куге; надзор над болницама у циљу искорењивања и осталих заразних болести; старање о подизању апотека, постављању лекара, бабица и спречавања превара и злоупотребе лекова. Војено одељење дужно је старати се о извршењу уредаба које се тичу „Воинства гарнизона земаљског” задуженог за одржавање унутрашњег мира и поретка, као и унутрашње и пограничне безбедности. Своју надлежност ово одељење извршаваће преко Главног гарнизонског штаба коме је поверено управљање војском (Крстић Мистрицеловић, 2013:68).

Вршење полицијских послова поверено је окружним и среским начелницима са својим полицајцима. Према Устројенију окружних начелстава и главним дужностима среских начелника од 12. маја 1839. сва три министарства имала су право да издају заповести окружним начелницима, међутим они су били подређени само министру унутрашњих

дела. Након тога 8. јула 1839. године донето је Наставленије окружним, среским и општинским властима за вршење полицијске службе према коме су окружни начелници били дужни да контролишу рад среских начелника, а наглашена је и обавеза да у случају појаве хајдука обавесте суседна. Села и општине су такође имала одговорност за вршење полицијске власти, њихова надлежност и одговорност регулисана је Устројенијем општина, према коме су општине подељене на три класе. У прву класу спадала је београдска општина чији је председник био и управник вароши, који је изузев судске вршио и полицијску власт са додељеним чиновницима. Сличне обавезе и надлежности су имали и управитељи општина друге и треће класе. Значајно је напоменти да је полицијска организација у Београду значајно измењена кнежевим указом од 20. децембра 1941. године када је полицијско одељење управе Београда издвојено и у засебно одељење и стављено непосредно под власт државне управе (Алимпих, 1905: 96). Наредне године биле су јако плодне за дефинисање рада полиције, у јулу 1843. године донет је Закон против нарушитеља јавног мира и поретка, затим у мају 1845. године донета је Уредба о замењивању телесне казне новчаном, након тога 1847. године донет је Казнителни законик за паоре и крађе. Овим прописима право изрицања казне дато је искључиво судовима, а полиција је могла само тужити судови, међутим ово није уродило плодом јер су судови постајали све затрпанији и нису стизали да суде за да их тако назовемо дела мањег значаја, што је допринело паду ауторитета полиције. Покушај да се врати ауторитет полиције учињен је издавњем Решења од 21. фебруара 1846. године којим је полицији дато право да телесно казни „оне који неће да дођу, нити се дају довести”. Тадашњи министар унутрашњих дела Илија Гарашанин приметивши у народу знаке анархије закључио је да полицијски ауторитет мора да се поврати тако што ће имати право на кажњавање, стога је 1849. године Државном савету дао на оцену два законска предлога: Устројеније полиције и Закон о полицији. Саветска комисија је пројекат Устројенија полицијске власти, након измена дала Савету на усвајање. Тако је 18. маја 1850. године ступила на снагу Полицијска уредба која са Полицијским казним закоником од 27. маја 1850. чини неку врсту целине. Полицијски казници систематизује полицијске преступе према заштитном објекту. Полицијске власти надлежне за испитивање и кажњавање ових преступа према Уредби су: примирителни судови општина, срески начелници, окружни начелници и Управа вароши Београда, док су прописане казне затвор, новчана казна, телесна казна, укидање права еснафског или радње на извесно време, прогон из места пребивања у друго и изгон из земље. Иако није у потпуности прихваћен предлог Илије Гарашанина можемо слободно рећи да је Уредба полицијској власти обезбедила довољно јак ауторитет за

одржавање реда и безбедности у земљи. Уставобранитељи су донели још неколико прописа значајних за рад и унапређење полиције. Тако је Указом из 1851. године Попечитељство внутрењи дела подељено на економско, санитетско, војно, грађевинско и поштанско. Затим је 1853. донет Закон о замени телесне казне казном затвора у случајевима „особитог телесног стања”. Иако на први поглед златан период уставобранитеља за развој полицијске власти имао је и своје негативне карактеристике по целокупно стање у кнежевини. Као главна замерка наводи се бирократизација, повећање пореза, презадуженост сељака, појава зеленаша.

4. Трећа фаза у развоју полицијске власти у Кнежевини Србији

Трећа фаза развоја полицијске власти у кнежевини обухвата период поновне владавине Обреновића до проглашења краљевине Србије, и кнеза Милана краљем 6. марта 1882. године. Одлуком Светоандрејске скупштине 1858. године збачен је Александар Карађорђевић и за кнеза поново изабран Милош Обреновић до чијег је повратка кнежевска власт поверена привременом намесништву. Кнез Милош је одмах по доласку у Београд поставио саветнике и министре, а у прокламацији од 28. јуна најавио потврду старешина сходно законима и потребама земаљским. Крајем 1859. године кнез Милош је на чело Управитељства вароши Београда поставио Николу Христића, док је у фебруару 1860. године изграђено ново Устројеније Управитељства вароши Београда које је било под јурисдикцијом министарства унутрашњих послова, предвиђено је да град буде подељен на шест квартова, предвиђено је формирање наоружаних служитеља, односно жандарма и служитеља у оделу грађанском који би били подређени управитељу и Управитељству вароши. Михаило Обреновић, наследник Милошев, дошао је на положај кнеза са јасно уобличеним програмом владавине који је за основу имао независност. Кнез Михаило је уставну промену у циљу јачања владалачке власти извршио путем уставних закона 1861. и 1862. године, када је између осталих закона донето Устројеније државне управе у Књажеству Србији 10. марта 1862. године, које је посебно важно за развој полиције. Устројенијем државне управе било је предвиђено 7 министарстава међу којима је било и министарство унутрашњих дела, у чијој надлежности је била: „1. брига о поредку, миру и сигурности лица и имања у земљи, куда спада цела полиција сигурности и полиција санитетска. 2. брига о сирочадима и убогим. 3. решавати о примању у србско поданство... и о иступању из истог. 4. управља телеграфском и поштанском службом и свима заведенијама јавног добротинства. 5. извршење закона о сазивању народне скупштине. 6. претходне мере за рекрутирање народне и стајаће

војске. 7. уобште сва она стања која нису нарочито ком другом министарству у дужност придана, а по природи овог министарства њему би припадала.”² Устројенијем Управитељства вароши Београда од фебруара 1860. године је полиција у Београду образована као посебан полицијски орган и први пут предвиђено формирање жандармерије у Србији. (Бранковић, Радовић, 2010: 11) Устројеније је садржало одредбе о Управитељству као полицијском органу територијално надлежном у Београду и околини, за свој рад било је одговорно министарству унутрашњих дела, било је подељено на 6 одељења због поделе Београда на 6 квартава. На челу одељења био је старешина одељења, а правила о вршењу службе унутар одељења прописивало је Министарство унутрашњих дела. Сви чиновници, званичници и служитељи Управитељства подређени су управитељу, који је имао право дисциплинског кажњавања чиновника за мање преступе и прекршаје док су за веће одговарали директно министарству. Управитељ је имао обавезу да о свим догађајима обавештава министра унутрашњих послова, а два пута дневно и кнеза. Он се старао да се поштују јавни ред и мир, проналазе и лишавaju слободе преступници и сваки могући немирсоречи у самом зачетку, а за сузбијање немира већег обима обраћао се за помоћ војсци (Бранковић, Крстић Мистрићеловић, 2014: 49). Одредбама формирања наоружаних службеника, жандарма, успостављена је жандармерија у Србији. Главни задатак жандармерије било је одржавање јавног реда и поретка, обезбеђивање опште и појединачне сигурности, као и предупређивање и отклањање свега што је противно јавном реду и поретку. Новим Устројенијем вароши Београда из јула 1860. године управитељство вароши било је директно подређено кнезу и поступало по његовим налозима, међутим већ изменама 1861. године враћено је под директну команду министарства. Командира жандармеријске чете постављао је кнез на предлог министарства унутрашњих дела. Жандармерија је 1864. године инкорпорирана у војску као једна од четири рода стајаће војске.

Изменама и допунама казнителног закона од 1863. године којим је уведен „полицијски надзор”, као и Законом о преком суду за ајдуковања, разбојништва, јавна насиља и крађе из исте године знатно су проширена полицијска овлашћења у домену судске власти. Последице су биле бројне неправилности изражене већ у току истраге убиства кнеза Михаила Обреновића (Бранковић, et al. 2014: 51). На Великој скупштини одржаној 1868. године за новог кнеза проглашен је Милан Обреновић и изабрано намесништво до његовог пунолетства. Намесничким уставом из 1869. године власт са Сената пренета је на Народну скупштину чиме је поред

2 Чл. 27, Устројеније централне државне управе у Књажеству Србији, Београд, 1862.

одредаба којима је кнезу обезбеђена превага уведени представнички систем у Србији. Устав није зазирао у надлежности и организацију полиције, те је она наставила да функционише на основи постављеној 1862. године. Након два рата против Турске, из којих је изашла као независна држава територијално увећана за четири округа, требало је организовати руководство у новоприпојеним областима, у новим крајевима организоване су општинске и среске управе по угледу на већ постојеће у Србији. Среска управа састојала се од три члана од којих је један био задужен за полицију и бринуо о одржавању реда и сигурности у повереном подручју. Први рат између Србије и Турске указао је на потребу формирања мобилне жандармерије. На предлог министра војног кнез је у јуну 1877. године наредио да се при корпусним и бригадним штабовима активне војске устроје полицијска одељења задужена за „вршење војно-полицијске службе на маршу и битки” (Богдановић, 2002:49). Затим 1879. године формирана су за чување границе крстарећа одељења у надлежности стајаће војске. Да би се избегао сукоб надлежности између војне полиције и служитеља јавне безбедности, Упутством министра војног прецизирано је да војна полиција врши своју власт на војном терену, постојала је до 1884.године када су њене надлежности пренете на жандармерију. Након 6. марта 1882. године Кнежевина Србија постаје Краљевина Србија са краљем Миланом Обреновићем на челу.

5. Закључак

Развој полицијске власти у Кнежевини Србији своје темеље има још у Устаничкој Србији и раније. У устаничком периоду видимо мноштво покушаја да се полицијска власт дефинише, како заједно са војном и судском влашћу, тао и самостално. Сва дешавања и законодавни покушаји стварају лепу подлогу за касније развијање полицијске власти у Србији. У првој фази развоја полиције у кнежевини имамо систем двовлашћа на тај начин што је надзорна полицијска власт припадала муселиму, а фактички извршиоци полицијских овлашћења били су српски нахијски и кнежински кнезови и сеоски кметови. Њих је постављао кнез Милош, а осим полицијских и управних овлашћења имали су и судске функције. Кнез Милош је настојао да изгради што самосталнију власт, а Ђакова буна 1825. године била је узрок организовања прве озбиљније сталне војно-полицијске јединице, јер је увидео да се не може ослонити на неадекватно обучене и слабо наоружане пандуре. С обзиром на то да због тога што је била турска провинција Србија није могла имати сталну војску, Милош је мудро маскирао њено увођење називом „уписни пандури”. Хатишериф из 1830. године коначно ствара услове за самосталнију власт јер је Србија

добила статус вазалне Кнежевине, након тога Милош је именовано пет попечитеља међу којима и министра унутрашњих дела, али његове функције су остале неодређене, тако да заправо то није ни утицало на организацију централне власти. Милош је желео сву власт за себе и није му ишло у прилог ставарање било ког органа са којим би делио или који би му узео део власти. Касније, када је донет Сретењски устав 1835. године, кнезу Милошу је ишло наруку да буде укинута баш из овог разлога. Након суспендовања устава, 10. јула 1835. године кнежевим указом уместо Суда народног србског устројен је Државни совјет. Државни совјет је 10. августа 1835. донео „Правила за полицајце и полицију” који се могу сматрати првим правилима о полицијском раду у Србији. Указом од 14. марта 1837. године у Србији је установљена војно-полицијска канцеларија која је обједињавала, односно вршила војно-полицијске послове. Превласт војних органа и мешање војно-цивилне управе одржаће се у Србији до доношења Устава 1838. године. Уставом су успешно раздвојене судска и извршна власт, а законодавној и извршној власти кнеза наметнута су ограничења. Овакве уставне одредбе свакако нису ишле у прилог кнезу Милошу јер су настојале да ограниче његову власт, те је уз помоћ војске покушао да сруши Устав, али му то није пошло за руком, те је абдицирао у корист свог сина Милана, кога је наследио Михаило. У другој фази развоја увиђамо да се власт није опирала увођењу нових реформи. Уставом 1838. успостављено је министарство унутрашњих дела које је било уз министарство финансија и правде. Уставобранитељи су настојали да осавремене и унапреде власт. Донет је низ закона који су се односили на рад полиције. Значајно је напоменути да је полицијска организација у Београду значајно измењена кнежевим указом од 20. децембра 1841. када је полицијско одељење управе Београда издвојено и у засебно одељење и стављено непосредно под власт државне управе. Наредне године биле су јако плодне за дефинисање рада полиције, у јулу 1843. године донет је Закон против нарушитеља јавног мира и поретка, затим у мају 1845. године донета је Уредба о замењивању телесне казне новчаном, након тога 1847. године донет је Казнителни законик за паоре и крађе. С обзиром на то да је прво изрицање казне дато искључиво судовима, дошло је да знатног слабљења ауторитета полиције, што је увидео Илија Гарашанин и захтевао да се поврати углед полиције. Тако је 18. маја 1850. године ступила на снагу Полицијска уредба која са Полицијским казним закоником од 27. маја 1850. чини неку врсту целине. Иако на први поглед златан период уставобранитеља за развој полицијске власти имао је и своје негативне карактеристике по целокупно стање у кнежевини. Као главна замерка наводи се бирократизација, повећање пореза, презадуженост сељака, појава зеленаша. Одлуком Светоандрејске скупштине 1858. године збачен

је Александар Карађорђевић и за кнеза поново изабран Милош Обреновић, период друге владавине Обреновића до проглашења Краљевине Србије 1882. године представља трећи период развоја полицијске власти у Кнежевини Србији. Кнез Милош је одмах по доласку у Београд поставио саветнике и министре. Михаило Обреновић, наследник Милошев, дошао је на положај кнеза са јасно уобличеним програмом владавине који је за основу имао независност. Кнез Михаило је уставну промену у циљу јачања владалачке власти извршио путем уставних закона 1861. и 1862. године, када је између осталих закона донето Устројеније државне управе у Књажеству Србији 10. марта 1862. године које је посебно важно за развој полиције. Устројенијем управитељства вароши Београда од фебруара 1860. године је полиција у Београду образована као посебан полицијски орган и први пут је предвиђено формирање жандармерије. Жандармерија се није дуго задржала као полицијска јединица јер је убрзо инкорпорирана у војни род. Као што видимо и даље имамо преплитање војне и полицијске власти. Након два рата против Турске требало је организовати руководство у новоприпојеним областима. Среска управа састојала се од три члана од којих је један био задужен за полицију и бринуо је о одржавању реда и сигурности у повереном подручју. Први рат између Србије и Турске указао је на потребу формирања мобилне жандармерије, што је уродило плодом. Након 6. марта 1882. године Кнежевина Србија постаје Краљевина Србија са Краљем Миланом Обреновићем на челу.

Када погледамо догађаје и околности кроз које је Кнежевина Србија пролазила и реакције власти можемо рећи да је настојала да на „савремени“ начин одговори изазовима и да унапреди полицијску власт, наравно што безболније по свој положај. Полиција је пролазила кроз различите периоде и преплитала је своју власт са другим органима управе и судства. Свакако, сав напор и напредак у развоју полицијске власти у Кнежевини Србији оставио је добру подлогу за даљи развој у краљевини, па и даље.

Листа референци

Алимпић, Д. (1905). *Историјски развитак полицијских власти у Србији (1793–1869)*, Београд;

Богдановић, Б (2002). *Два века полиције у Србији*. Београд: МУП Републике Србије;

Бранковић, Ж. Крстић Мистрицеловић, И. (2014). *Развој полицијске власти у другој половини 19. века. У: Структура и функционисање полицијске организације – традиција, стање и перспективе (II)*, Београд: Криминалистичко-полицијска академија. 43–59;

- Бранковић, Ж. Радовић, Т. (2010). *Жандармерија у Србији (кроз законе и друге списе)*, Београд;
- Живановић, Ж. (1924). *Политичка историја Србије у другој половини 19. века, књига III*, Београд;
- Јовановић, В. (2012). *Тајна полиција Кнежевине Србије*, Београд;
- Јовановић, С. (1991). *Уставобранитељи и њихова влада*, Београд;
- Крстић Мистрицеловић, И. (2013). *Развој полицијске власти у првој половини 19. века, Структура и функционисање полицијске организације – традиција, стање и перспективе (I)*, Београд: Криминалистичко-полицијска академија. 53–77;
- Љушић, Р. (1994). *Србија 19. века*, Београд;
- Милосављевић Б (1994). *Увод у полицијске науке*, Београд;
- Петровић, М. (1901). *Финансије и установе обновљене Србије до 1842*. Београд;
- Устројеније Управитељства вароши Београда, Београд, 1860;
- Устројеније централне државне управе у Књажеству Србији, Београд, 1862.

THE DEVELOPMENT OF POLICE AUTHORITIES IN THE PRINCIPALITY OF SERBIA

Jelena Tomić

PhD Student, Faculty of Law, University of Niš

Summary

The development of police authorities in the Principality of Serbia can be divided into three phases. The first phase begins with the Second Serbian Uprising in 1815, and ends in 1842 when Duke Mihailo Obrenovic was removed from the throne and went to exile. The second phase begins when the Constitution defenders came to power in 1839 and 1842, and it lasts until 1858 when they were removed from power. Being in opposition during the rule of Duke Miloš Obrenovic, the Constitution defenders had a significant role in this second period, considering their goal to limit his authority and to introduce the principles of legality and security. In fact, this period was marked by a significant development of police authorities in the Principality of Serbia. The third phase includes the period from 1858, when the

Obrenovic dynasty was reestablished, until the proclamation of the Kingdom of Serbia in 1882, when Duke Milan Obrenovic was proclaimed the rightful King of Serbia (on 6 March 1882). This period was marked by great progress and changes in the development of police in Serbia.

Keywords: police, historical development of the police, jurisdiction, regulation, police in the Principality of Serbia.